

JEL E44, G14, G15
УДК 336.767.2

О. Зоценко, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК АКЦІЙ

У статті розглянуто питання впливу процесу глобалізації на український ринок акцій. Досліджено основні тенденції глобалізації світового ринку акцій. Охарактеризовано основні елементи функціонування ринків акцій провідних країн світу. Виокремлено основні чинники, які впливають на рівень розвитку національних ринків акцій. Визначено низку проблем, які деформують та стримують підвищення ролі ринку акцій України в процесі розподілу капіталу.

Ключові слова: ринок акцій; фондовий ринок; глобалізація; інтеграція; корпоративне управління.

Сьогодні кількісні та якісні параметри для української економіки диктує глобалізація економічного розвитку всіх сторін сучасної господарської діяльності. Реформування економіки з метою подолання наслідків економічної кризи та відповідність її світовим стандартам потребує створення сприятливого інвестиційного клімату для вітчизняних і закордонних інвесторів, становлення та ефективного розвитку національного фондового ринку.

Одним з основних джерел залучення коштів для корпорацій у світовій економіці є ринок акцій. Проведення процедур для залучення ресурсів на фондовому ринку – розміщення цінних паперів, зокрема, акцій – процес дорогий і тривалий, а його успішність безпосередньо залежить від стану фондового ринку. У зв'язку з цим, на особливу увагу заслуговує дослідження сучасних тенденцій розвитку фондового ринку. Адже, нові інформаційні технології електронної торгівлі на світових фондових ринках в умовах глобалізації привели до перегляду ряду моделей їх функціонування. Технології і концепції, що бурхливо розвиваються з 90-х років ХХ століття, дозволили подолати обмеження, пов'язані з розташуванням і розміром торгового майданчика, кількістю учасників, забути про географічні та часові межі.

Дослідженням питання функціонування ринку акцій в умовах глобалізації займаються такі вітчизняні вчені як: Л.М. Алексєнко, В.Л. Андрущенко, В.Д. Базилевич, І.О.Бланк, І.В. Бураковський, О.Д. Василік, В.В. Вітлінський, А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, Г.М. Калач, В.В. Корнєєв, В.І. Кравець, Л.Л. Кістерський, А.І. Кредісов, Т.П. Куриленко, Д.Г. Лук'яненко, О.В. Любка, І.О. Лютий, О.М. Мозговий, А.М. Мороз, С.В. Науменкова, В.М. Опарін, Ю.Є. Петруня, Л.О. Примітка, О.І. Рогач, В.О. Романишин, М.І. Савлук, В.М. Федосов, В.М. Шелудько та інші. Серед російських вчених, слід відзначити Я.М. Міркіна та Б.Б. Рубцова, які вивчали як основні закономірності розвитку світових фондових ринків в цілому, так і окремих національних ринків.

Метою статті є обґрунтування об'єктивної необхідності дослідження процесу впливу глобалізації на український ринок акцій.

Не зважаючи на значні темпи глобалізації ринків, національні особливості кожної країни продовжують впливати на розвиток фондових ринків. Етика, мораль і принципи взаємовідносин бізнесу з інвестиційним співтовариством формально не у всіх країнах однакові і те, що прийнято, наприклад, на японському ринку акцій, вважається поганим тоном на ринку акцій США.

Провідна роль в процесі глобалізації на ринку акцій належить фондовим біржам, яких в світі функціонує майже 300. У Великобританії нараховується 22 фондові біржі (в Лондоні, Глазго, Бірмінгемі, Ліверпулі тощо). Лондонська фондова біржа є одним з найбільших світових фінансових центрів в Європі. Більше половини обороту цінних паперів на ній є іноземного походження. У Франції діє 8 фондових бірж (Париж, Марсель, Лілль, Нанси, Бордо, Нант, Тулуза), де найбільша Паризька фондова біржа. У Німеччині – 7 фондових бірж (Франкфурт-на-

Майні, Дюсельдорф, Гамбург, Мюнхен, Штутгарт, Бремен, Ганновер), найбільша – у Франкфурті-на-Майні.

Головною міжнародною організацією світового механізму фондових бірж є Міжнародна федерація бірж (WFE), до складу якої станом на березень 2013 р. входило 57 бірж-членів: Нью-Йоркська, Лондонська, Німецька, Токійська, Московська та ін. Слід зазначити, що сьогодні розвиток бірж-членів WFE відображає сучасні дійсні тенденції розвитку світу. Членство в міжнародній федерації бірж засновується на таких головних критеріях як [1]:

- претендент на членство повинен мати важливий вплив на національну економіку;
- кожен член WFE повинен мати ліцензію фондової біржі, а також регулюватися з боку держави;
- член WFE повинен забезпечувати залучення капіталу та управління ризиками;
- членство в WFE означає дотримання принципу соціальної відповідальності;
- учасник WFE повинен виконувати правила членства та вносити плату за участь.

На жаль, через невідповідність критеріям членства жодна з українських бірж не поповнила склад Міжнародної федерації бірж.

Не враховуючи позитивні чинники розвитку фондових ринків Центральної Європи, зазначається тенденція зменшення їх корисності (стосовно малих фондових бірж Європи). Свідченням даного явища є об'єднання фондових бірж Парижа, Брюсселя і Амстердама, португальських бірж (з тісним партнерством Варшавської фондової біржі) у єдину Euronext. Deutsche Borse співпрацює з малими біржами Дубліна й Відня (в якості швидкої комп'ютерної обробки цифрових даних), що в майбутньому може призвести до їх об'єднання. Хельсінкська фондова біржа поглинула Талліннську фондову біржу, що є першим поглинанням в Європі. Експертні оцінки щодо бірж ЄС прогнозують зникнення угорських і польських фондових бірж, їм як і авіакомпаніям, доведеться створювати альянси задля збереження ліквідності [2, с. 191-198].

Характерною ознакою сучасного розвитку світових економічних зв'язків виступає посилення впливу фінансової глобалізації на національні економіки, що проявляється в їх взаємозалежності. Відображенням цих процесів є лібералізація ринків, конкуренція за доступ до капіталу, розвиток інформаційних технологій, стандартизація фінансових інструментів та вільний рух капіталу.

Таким чином, основними тенденціями глобалізації світового фондового ринку і ринку акцій, зокрема є [3, с. 303-304]:

- поглиблення консолідації та інтеграції у світовий простір (об'єднання фондових бірж, міждержавні переміщення капіталу, застосування міжнародних правових актів);
- підвищення рівня організованості фондового ринку та посилення державного контролю (функціонування світового фондового ринку на основі єдиних правил і процедур);

– посилення ролі комерційних банків на фондовому ринку як інституціональних інвесторів та посередників у розміщенні цінних паперів;

– посилення вимог до розкриття інформації емітентами та прозорості ринку;

– комп'ютеризація ринку цінних паперів (перетворення фондових бірж на комп'ютеризовані центри, які мають засоби оперативного зв'язку з усім світом);

– подальша сек'юритизація (тенденція переходу грошових коштів у цінні папери, тобто емісія підприємствами, банками та іншими інституціями цінних паперів, забезпечених активами);

– посилення фінансової нестабільності на міжнародних ринках цінних паперів, спричиненої високим ступенем інтегрованості національних фінансових ринків, що збільшує ймовірність поширення несприятливих змін з однієї економіки на інші.

Міжнародна централізація фондового ринку пов'язана з формуванням єдиного світового економічного простору, що приводить до безперешкодного та швидкого руху капіталу та цінних паперів з однієї країни до іншої, до процесу централізації ринку цінних паперів у міжнародному просторі, коли створюються та набува-

ють поширення різноманітні міжнародні фондові торгові системи. Ці процеси приводять до поширення акціонерної власності у національних економіках, встановлення жорсткої міжнародної конкуренції на національних ринках капіталу та зниженню деструктивних спекулятивних сил у міжнародному ринковому просторі [4, с. 8].

Отже, вплив глобалізації на фондові ринки світу є неминучим для будь-якої країни в т. ч. і для України, оскільки цей процес пов'язаний із рухом світових грошових потоків без яких жодна країна не в змозі обійтися, так як це є основою їх економічного розвитку. Глобалізація фондових ринків полягає в посиленні їхньої ролі в процесі руху фінансових ресурсів між країнами, що супроводжується зростанням міжнародної мережі фінансових організацій та виникненням якісних змін в їхній структурі управління та філософії менеджменту [5, с. 195].

Глобалізація потужно вплинула на розвиток національних ринків акцій країн Європи таких як: Великобританія, Італія, Франція, Німеччина, а також дала поштовх для більш динамічного розвитку фінансового сектору США, Канади та Японії. Головні елементи ринків акцій цих країн відображено в Таблиці 1.

Таблиця 1. Основні характеристики найбільших національних ринків акцій світу*

№ п/п	Назва країни	Законодавча база регулювання ринку акцій	Види акцій, які обертаються на ринку	Основні фондові біржі, фондові індекси	Організація торгівлі акціями	Оподаткування операцій з акціями
1.	Сполучені Штати Америки	Основні законодавчі акти: Закон "Про фондові біржі" 1934 р. (Securities Exchange Act of 1934), Закон Мелоні (Maloney Act).	Прості (common, ordinary stocks) і привілейовані акції (preferred stocks).	Провідні місця в торгівлі акціями займають Нью-Йоркська фондова біржа (New York Stock Exchange, NYSE), NASDAQ (National Association of Securities Dealers Automated Quotations), а також Бостонська (Boston Stock Exchange), Чиказька (Chicago Stock Exchange), Національна фондова біржа (National Stock Exchange). Найвідоміші фондові індекси: Dow-Jones (Dow Jones Industrial Average), транспортний індекс Dow-Jones комунальний індекс і загальний індекс Dow-Jones, фондові індекси Standard & Poor's – S&P 100 і S&P 500, Russell 3000.	Основа торгового механізму біржі NYSE складає принцип просування наказів (order-driven system). Торгівля здійснюється у формі безперервного подвійного аукциону, тобто заявки на купівлю і продаж надходять на біржу по-стійно. На відміну від NYSE, NASDAQ – це дилерський ринок, в основу якого покладено принцип просування котировок (quotedriven system). Торги проходять в чотирьох торгових залах біржі (Trading Floor) з 9:30 до 16:00.	Доходи по акціям, емітентами яких є резиденти США, оподатковуються у джерела виплати за ставкою 30 %.
2.	Канада	Головні нормативно-правові акти: Закон "Про банки" (Bank Act, 1991), Закон "Про трастові компанії і взаємні фонди (Trust and Loan Companies Act, 1991), Закон "Про страхові компанії (Insurance Companies Act, 1991), нормативно-правові акти, прийняті урядами провінцій, наприклад, Закон "Про цінні папери провінції Онтаріо (Securities Act (Ontario), Закон "Про цінні папери провінції Квебек" (Securities Act (Quebec).	Акціонерний капітал канадських компаній розподіляється між трьома видами акцій: прості (common shares), привілейовані (preferred shares) і акції з обмеженнями (restricted shares). Умови випуску акцій з обмеженням можуть відрізнятися у різних компаній, але, як правило, такі акції є не голосуючими або надають своїм власникам обмежені права голосу (наприклад, 1 акція – 1/100 голосу).	Найбільшою фондовою біржею є Торонтська (Toronto Stock Exchange). Фондові індекси канадського ринку акцій представлені сімейством індексів S&P/Toronto Stock Exchange Indices (S&P/TSX). Базовими є індекси S&P/TSX Composite Index і S&P/TSX 60 Index, S&P/TSX SmallCap Index.	Торгівля здійснюється в режимі безперервного подвійного аукциону з 9.30 до 16.00. На Toronto Stock Exchange існує додаткова торгова сесія (extended trading session) тривалістю з 16:15 до 17:00, в межах якої акції продаються і купуються за ціною закріплення.	Доходи по акціям, емітентами яких є резиденти Канади, оподатковуються у джерела виплат за ставкою 25 %.

Закінчення табл. 1

№ п/п	Назва країни	Законодавча база регулювання ринку акцій	Види акцій, які обертаються на ринку	Основні фондові біржі, фондові індекси	Організація торгівлі акціями	Оподаткування операцій з акціями
3.	Японія	Закон "Про фінансові інструменти і фондові біржі" (Financial Instruments and Exchange Law, 2006).	Акціонерний капітал компанії поділено на прості та привілейовані акції.	Найбільша із фондових бірж Японії – Токійська фондова біржа (Tokyo Stock Exchange, TSE). Статус фондової біржи отримала позабіржова торгова система JASDAQ (Japan Securities Dealers Association Quotations). Фондові індекси японського ринку акцій представлені двома основними групами – TOPIX і Nikkei. Основний індекс TOPIX (Tokyo Stock Price Index). Найбільш відомий фондовий індекс Японії – Nikkei 225.	Торгівля на TSE є повністю електронною. Токійська фондова біржа – це аукціонний ринок (ринок просування наказів – order-driven market) в чистому вигляді. Торгівля проводиться в межах двох торгових сесій: ранньої (morning session) тривалістю з 09:00 до 11:00 і денної (afternoon session) тривалістю з 12:30 до 15:00. На біржі JASDAQ торгівля акціями також здійснюється в аукціонному режимі.	Доходи по акціям, емітентами яких є резиденти ти Японії, оподатковуються у джерела виплат за ставкою 20 %.

* Джерело: складено автором за даними [6, с. 5-90]

Проаналізувавши останні тенденції світових фондових ринків, можна виявити основні чинники, які впливають на рівень розвитку національних ринків акцій. Серед таких чинників можна виділити наступні:

- 1) Тип економічного та політичного устрою країни;
- 2) Особливості національного законодавства;
- 3) Структура власності;
- 4) Рівень економічного розвитку;
- 5) Залежність від капіталу іноземних інвесторів ;
- 6) Фінансова глибина економіки (насиченість національної економіки фінансовими ресурсами).

Всі перелічені чинники зумовлюють нерівномірність розвитку фондових ринків світу. Безумовно, перше місце посідає рівень економічного розвитку, фінансова глибина економіки, однак і інші чинники мають високе значення, що ми і спостерігаємо на прикладі Японії. Так, незважаючи на високий рівень розвитку економіки цієї країни, спеціалізацію на фінансуванні інновацій, фінансові потоки фондового ринку є значно меншими порівняно з банківським сектором [7, с. 63].

Отже, порівняно з ринками акцій найбільш розвинутих країн, національний ринок акцій перебуває на стадії початкового розвитку, що пояснює його низьку ліквідність і конкурентоспроможність. Концепція функціонування та розвитку фондового ринку України, визначає, що метою функціонування даного ринку є сприяння обігу та раціональному розміщенню фінансових ресурсів, що дає можливість самостійно оцінювати ефективність управління підприємством, а також створення умов для добросовісної конкуренції та обмеження монополізму.

Сьогодні дедалі більше інвесторів віддають перевагу розміщенню своїх коштів на фондовому ринку, який, незважаючи на періодичні коливання, в останні роки впевнено зростає. Але далеко не кожен потенційний суб'єкт ринку має можливість здійснювати інвестування у цінні папери. Причиною цього є ряд явищ: від непоінформованості та браку знань потенційного споживача послуг фондового ринку, до негативних явищ як на самому ринку, так і в економіці країни загалом. Слід наголосити на тому, що в Україні досі існує низка невирішених проблем у фінансовому секторі, які деформують та стримують підвищенню ролі ринку акцій України в процесі розподілу капіталу. Це, по-перше, відсутність взаємодії фондового ринку з реальним сектором економіки, по-друге, домінування первинного сектору фондово-

го ринку над вторинним, по-третє, вузька номенклатура цінних паперів на фондовому ринку, по-четверте, неструктурована інфраструктура організаторів торгівлі на фондовому ринку, по-п'яте, недокапіталізованість фондового ринку, по-шосте, асиметричність та непрозорість інформації для інвесторів на фондовому ринку. І нарешті, головна проблема – криза системи корпоративного управління. На фондовому ринку України продовжують домінувати процеси концентрації та схильності контролюючих акціонерів до укрупнення належних їм пакетів, що свідчить про низький рівень корпоративного управління та захист прав дрібних акціонерів. А низький рівень корпоративного управління відповідно впливає на стан національного фондового ринку [8, с. 41].

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що Україна, будучи учасником міжнародних економічних відносин, приймає участь у процесах інтеграції та глобалізації, що має безпосередній вплив на розвиток національного фондового ринку в цілому, і ринку акцій, зокрема. Тому, оцінка ступеня залученості фондового ринку України і світового ринку капіталів допоможе максимально використувати всі позитивні наслідки і знизити вплив несприятливих факторів на вітчизняну економіку.

Список використаних джерел:

1. Membership criteria [Електронний ресурс] // World Federation of Exchanges: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.world-exchanges.org/member-exchanges/membership-criteria-0>.
2. Ричка М.А. Роль фондових бірж в країнах Єврозою та України в системі управління фінансовими ресурсами / М.А. Ричка // Економічний простір. – 2009. – № 21. – с. 191-198.
3. Шевченко О.Г. Сучасні тенденції у формуванні світового фондового ринку / О.Г. Шевченко, О.М. Юркевич // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010. – №1. С. 301-307.
4. Опришко В.О. Формування ринку акцій у перехідній економіці: Автореф. Дис. ... кандидата економ. Наук.: 08.01.01 / В.О. Опришко / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. – Харків, 2000. – 18 с.
5. Лук'яненко Д. Г. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: [монографія] / Д.Г. Лук'яненко. – К.: КНЕУ, 2001. – 538 с.
6. Национальные рынки акций зарубежных стран [Електронний ресурс] / Внешэконом банк, М., 2010. – 92 с. – Режим доступу: http://www.veb.ru/common/upload/files/veb/custody/dep_0a_7countries.pdf.
7. Азаренкова Г.М. Сучасні тенденції розвитку світових фондових ринків / Г.М. Азаренкова, М.В. Іванова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6 (108). – с. 61-71.
8. Нескорודה І. Особливості функціонування фондового ринку України / І. Нескорודה // Вісник Національного банку України, 2013. – № 2. – с. 36-42.

Надійшла до редакції 17.07.13

Е. Зоценко, асп.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ НА УКРАИНСКИЙ РЫНОК АКЦИЙ

В статье рассмотрены вопросы влияния процесса глобализации на украинский рынок акций. Исследованы основные тенденции глобализации мирового рынка акций. Дана характеристика ключевым элементам функционирования рынков акций ведущих стран мира. Выделены основные факторы, влияющие на уровень развития национальных рынков акций. Определен ряд проблем, которые деформируют и сдерживают повышение роли рынка акций Украины в процессе распределения капитала.

Ключевые слова: рынок акций; фондовый рынок; глобализация; интеграция; корпоративное управление.

O. Zotsenko, postgraduate student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

GLOBALIZATION IMPACT ON UKRAINIAN MARKET OF SHARES

The paper examines the impact of globalization on the Ukrainian market of shares. Main trends of globalization of world share market are analyzed. The study highlights key elements of the operating share markets of the world leading countries. The research investigates main factors that affect on the level of national market of shares. The findings trace out a number of problems that hinder and distort the role of the Ukrainian share market in capital allocation.

Keywords: market of shares; stock market; globalization; integration; corporate management.

JEL E17
УДК 332.834.4:004.358

О. Клепікова, канд. екон. наук, доц.
Одеський національний політехнічний університет, Одеса

МОДЕЛЮВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Стаття присвячена питанням розробки маркетингової стратегії страхової компанії з використанням основних засобів математичного моделювання структури. Розроблено алгоритм розрахунку коефіцієнта "ймовірність придбання страхового полісу", який акумулює вплив чинників, пов'язаних із особливістю надання страхових послуг та фінансовою діяльністю страхової компанії.

Ключові слова: страхова компанія, маркетинг, стратегія, теорія графів, імітаційне моделювання.

Постановка проблеми. В умовах посилення відкритості української економіки все більшої актуальності набувають питання конкурентоспроможності українських страхових компаній. Страхові компанії, в сучасних умовах ринку, самостійно будують свою фінансово-економічну політику і концепцію розвитку, розробляють і пропонують на ринку нові страхові продукти, встановлюють і регулюють ціни на страхові послуги, проводять операції із тимчасово вільними коштами на фінансовому ринку, розраховуються з клієнтами по виплатах страхових сум і відшкодувань, з бюджетом і позабюджетними фондами, з партнерами із співстрахування і перестраховування, розробляють внутрішні фінансові механізми, що сприяють підвищенню результативності роботи компанії.

У результаті комплексного аналізу діяльності страхових компаній України виявлено проблеми, з якими стикаються страховики у повсякденній практиці: економічна та політична нестабільність, низький рівень доходів населення, недосконалість законодавства. Ці недоліки страховики самостійно, без відповідної державної підтримки, подолати не можуть. Іншу групу недоліків становлять ті, які безпосередньо залежать від якості менеджменту страховиків: тарифна політика, управління витратами, вузьконаправлений страховий портфель, неефективна фінансово-інвестиційна політика, низька капіталізованість.

Розвиток страхової компанії залежать від правильно побудованої стратегії страховика. Стратегія страховика є цілеспрямованою політикою діяльності на ринку по забезпеченню максимального рівня рентабельності операцій страховика через виявлення і формування попиту на страхові послуги з боку потенційних і діючих страхувальників і його задоволення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування стратегії компанії досліджували як зарубіжні вчені, такі як Дж. Куін, Ф. Котлер, А. Чандлер, Д. Хасі, І. Ансофф, Г. Мінзберг, Бр. Альстренд, Дж. Лемпел, Н.П. Ніколенко, М. Портер та ін., так і вітчизняні автори: В.Д. Базилевич, І.Л. Морозова, О.Ю. Шматко,

В.М. Немцов, Л.Є. Довгань, Л.І. Рейтман, Т.А. Ротов, А.С. Руденко, Б.Ю. Сербіновський, С.С. Осадець та ін. Позиції авторів щодо формування стратегії у сфері страхування дуже різняться. Більшість зосереджують свою увагу на теорії та практиці здійснення окремих видів страхування, дослідженні стратегії з точки зору фінансової діяльності та формуванні страхових фондів.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. В ході проведеного дослідження зроблено висновок, що стратегія управління страховою компанією в сучасних ринкових умовах пов'язана з бізнес-процесним підходом. Ефективність бізнес-процесів впливає на якість і сервіс компанії, визначає цінність її пропозицій, від чого безпосередньо залежить кількість повернутих клієнтів і кінцевий фінансовий результат. Слід відзначити, що вибір ключових процесів повинен здійснюватися не тільки з позиції поточної ефективності, але і з погляду майбутніх можливостей для її підвищення.

У зв'язку з цим, розробка імітаційної моделі для управління бізнес-процесами та побудови маркетингової стратегії страхової компанії на базі сучасних технологій комп'ютерного моделювання є актуальною проблемою, яка й обумовила вибір теми дослідження, його мету та завдання.

Мета статті є формування маркетингової стратегії страхової компанії на базі розробленого комплексу імітаційних моделей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Слово "стратегія" вже давно завоювало популярність серед вчених та практикуючих менеджерів. Існує значна кількість визначень поняття "стратегія". Але, на сьогодні не має єдиного визначення терміну "стратегія". На нашу думку, головне завдання компанії створити для себе унікальну позицію, яка б виділяла її в очах споживачів серед всіх конкурентів.

Формування стратегії страхової компанії можна представити як послідовність наступних кроків:

- аналіз внутрішнього та зовнішнього середовищ;
- визначення цілей компанії;